

Illyés Gyula elfeledett verse

„Nem hiszem, hogy gyakran összetalálkozik két olyan hírlapíró, akik közt ily alkalmakkor efféle mondat elhangzik: és az elveid?” Illyés Gyula *Csizma az asztalon* című, 1941-ben íródott könyvének nyolcadik, *A szellemi nagyhatalom* című fejezetéből való az alábbi idézet. Szakmai képzésben ma is kötelező irodalom lehetne az említett fejezet. Aligha hiszem, hogy akár szemináriumi anyagként is valaha szóba került volna. Nem stilisztikai fordulatokra tanít persze. Illyés keserű eleganciával tapasztalatait mondja el a hírlapíró készültségének irnitudásbeli, logikai, esztétikai tárgyköréből, de leverőnek igazán a szakma erkölcsi állapotát látja. A *Csizma az asztalon* szerzője e züllöttség technikai fogásait se részletezi; azt például, hogy miként lehet idézetek csúsztatásával rágalmazni, vagy származástörténeti hivatkozással közönségi ügyben felszólalót megsemmisíteni, s már-már börtönbe parancsolni.

Igazán vitézi küzdelem! Illyés röpiratában a huszárvágásokat emlegeti. Egyik, kezében karddal, de pisztollyal is felszerelve ágaskodik, a másik pusztá kézzel. S még csak ló se kerülhet alája. Tétje van a küzdelemnek; nem is saját életükrők, a közösség sorsáról van szó. A talpas mégse fut, mert sose reménytelen, s tudja, az Idő ménje amaszt ügyis ledobja. De gerince nem most törik, már úgy, csökkent tartással ült hátasára.

Illyés már-már magát hibáztatja, miért nem tudott tartósan hírlapíróvá lenni. A *Csizma az asztalon*-ban hátratekint az időben. Hivatalnoki foglalkozására emlékszük: akkortájból véli felfedezni magában azokat a görcsöket, amelyek nem engedték követni a zsurnalizmus percfordulásaiban. Görcsök volnának valójában? Az erkölcs és hűség szemérme és rejtőzködése inkább, amely védtelen és kiszolgáltatott a gátlástalan pillanatszolgálattal szemben. Mert egyiket önmaga tisztessége, másikat pedig az ügyeletes pártvezér vagy miniszter védelmezi. Mindannyiszor ez utóbbinak a véleménye garantált védettséget élvez. A másik pedig újra és újra igazában, s a körötte sereglők egyetértő tekintetében és kézfogásában bizhat. Igaz, ez utóbbi a mindenkori becsület képviselőjében megnyugvást és erőt adhat.

Ebből az időből való *A hírlapíró* című verse is, amelyet a KMP kulturális szemléjében, az Antal János szerkesztette *Front* egyetlen, 1931 decemberi számában fedeztünk fel. Az életmű filológusai a majdan, a harmincas évek közepén felerősödő gunyoros, satirikus hangvételű versek egyik első darabjaként elemezhetik. Illyés, mint annyi versét, prózai munkáját, most is otthonról indítja. Majd a gazdasági udvar szutykából képét a közösség erkölcsi ítéletének magasába futtatja. Nemcsak a zsurnalizmát minősíti, lássuk be. A malaclopóban rejtőzködő cinizmust semmisíti meg. Amely ráncolt homlokkal, közönségi érdekre hivatkozva épp a közönség sorsával, létezésének erkölcsével manipulál. Zülleszt tehát.

Dühöd eleganciával íródott a költemény. Párjául egy fohász illenék, hogy a hősi trilláraradat túléléséhez erő, lelkierő is adassék. Gondos mikrofilológia talán az ihlető személyt is felderíti egyszer. Személyes sértés indította versírásra? Lehetséges. Lényegét tekintve ma már nem érdekes. Amint hogy Illyés a verset se tartotta fontosnak; a költeményt egyetlen kötetébe se iktatta be.

Megismernünk talán mégsem fölösleges.

ABLONCZY LÁSZLÓ